

Iakttagelser över storskrakens, *Mergus m. merganser* L., föda omedelbart efter ruggningen.

P. GRENQUIST.

Varje fågelvän, som rört sig ute i havsbandet av Åbolands och Ålands skärgård, har knappast kunnat undgå att lägga märke till den rikliga förekomsten av storskrakflockar under försommaren och delvis även under sensommaren. Att storskraken denna tid samlas i flockar i havsbandet ter sig så mycket mer påfallande, då den som häckfågel är sällsynt i den yttersta skärgården. Storskrakhanarna från vidsträckta områden av Åbolands och Ålands skärgårdar söka sig tydligen ut till havsbandet för att här genomgå ruggningen, som försiggår under högsommaren. Tidpunkten framgår av bl. a. följande data över flygande hanar antecknade sommaren 1928 i Kökar: 5 juni: $5 + 30 + 5 \times (10 - 15)$ ind., 17 juni: $30 + 100$ ind., 19 juni: 50 ind., 8 augusti: 20 ind.

Under senare hälften av juni samt i juli synas storskrakhanarna sällan på vattnet, men de senaste dagarna av juli och i början av augusti söka sig ej ännu flygfärdiga individer ut på vattnen. Det är ju välkänt att sådana hanar, då de plötsligt bli uppskrämda från någon skyddad vik eller en håll i lä av något grund eller skär, ofta löpa flere hundra meter på vattnet förrän de återgå till sina vardagliga bestyr.

Sommaren 1939 var jag i Klåvskär, Ytterhalvan (Föglö, Åland) i tillfälle att från den 29 juli till den 17 augusti göra endel iakttagelser angående storskrakens föda. Dessa iakttagelser grunda sig på en makroskopisk analys av storskrakens exkrementer, och underlättades av att övriga häckfåglar till största delen redan flyttat bort.

I allmänhet flytta de flesta häckfåglar inom området bort under augusti månad. Denna gång hade den regnfria försommaren tydligen varit gynnsam för ungarnas utveckling, och bortflyttningen skedde därför något tidigare än vanligt. Av andfåglar iakttogos endast enstaka vigg-, svart- och skedandkullar; ejderkullarna hade omkring den 10 augusti gett sig ut på öppna havet. Samtidigt voro även roskarlarna, rödnåbbade tärnorna, rödbenorna och fiskmåsarna helt försvunna. Blott enstaka sillmåsar, labbar, skrântärnor, havstrutar, strandkator, sädesärlor och piplärkor ströko omkring, och här och där uppehöll sig grisslor och tordmular, som fått sina ägg sent

kläckta. De egentliga genomflyttarna voro som under tidigare år främst vadare; ¹⁾ storskarvarna hade infunnit sig tidigare än vanligt (rikligt i små flockar från slutet av juli och början av augusti, den 16—17 augusti på ett litet grund 300—400 exemplar).

På grund av häckfåglarnas tidiga bortflyttning tedde sig storskraken inom det område där iakttagelserna gjordes som den allmänaste fågeln. Jag har antecknat att de första storskrakarna syntes på vattnet den 1—2 augusti, den 4 sågs redan ganska rikligt flygande individer, och från och med den 10 var storskraken den allmänaste arten och anträffades rikligt såväl på klipphällar och i skyddade vikar.

Inom området ruggar gräsanden intill slutet av juli månad, och anträffas under ruggningstiden tryckande i strandvegetationen av små dammar och puttar. Storskraken synes åtminstone på de mindre grunden under ruggningstiden ty sig till liknande lokaler, ehuru iakttagelserna äro synnerligen fåtaliga. Den 31 juli uppehöll sig en ruggande storskrake i vegetationen invid en liten klipddamm på Södra Vikarbåset, och hade tydligen tillbringat största delen av ruggningstiden på samma plats. Uppmärksamgjord på detta sakförhållande granskade jag senare vegetationen vid dylika dammar samt större *Baldingera*-fält på torrare mark, och fann att storskrakar på flere grund ruggat på dylika lokaler, vilket framgick av de otaliga fågelstigarna samt talrika storskrakfjädrar och -dun.

Förra delen av augusti var sommaren 1939 synnerligen torr. Vid månadsskiftet regnade det den 30 och 31 juli samt den 1 augusti. Den sista juli föll ett kraftigt åskregn, som från alla släta klipphällar sopade bort äldre lämningar av exkrementer eller åtminstone gjorde dem oigenkännbara. Senare föll regn blott den 13 obetydligt, den 15 några droppar samt den 16 augusti smått duggregn hela dagen. De exkrementer som undersöktes härstamma alltså samtliga från tiden 1—16 augusti.

Exkrementerna med riklig, makroskopiskt definierbar osmält substans, som denna tid anträffades, kunna uppdelas i följande typer:

1. Crustacee-dominerade: Ijust tegelröd, intill 100 % Crustaceer, *Gammarus*, *Idothaea*, *Palaemon squilla*. 80—85 % av alla exkrementer. (*Mergus merganser*.)

¹⁾ P. GRENQUIST, 1939, Flytt- och strykfåglar under högsommaren å Klåvskär. *Ornis Fennica* 16: 27—30.

2. *Neritina*-dominerade: ljust grågrön — gulgrön, huvudsakligen *Neritina fluviatilis*, *Cardium edule*. 10—15 % av ekskrementerna. (*Nyroca fuligula*.)

3. *Mytilus*-dominerade: grova skal av *Mytilus edulis*, något lera, som jämte ett odefinierbart stoft ger dem en svagt brun färg påminnande om kaffesump. Anträffas blott på de yttersta grunden såsom t. ex. Sönderskurenkläpp och Storgadd. (*Somateria mollissima*.)

4. *Limnaea*-dominerade: nästan enbart *Limnaea* och *Bythinea tentaculata*. Sällsynt. (*Larus canus*.)

Exkrementer av *Mergus merganser* (Crustacee-typen), undersöktes på släta hållar 0—2 meter ovan vattenytan, till en början blott efter det skrakarna setts flyga upp från sittplatserna, samt senare då sittplatserna voro kända oberoende om fåglar voro synliga eller ej. På detta sätt undersöktes närmare 500 ekskrementer av storskrakar, 80—85 % av alla anträffade ekskrementer.

Storskraklämningarna voro lätt igenkännliga på grund av sin storlek, på den rikliga och lättflytande urinsubstansen, som breder ut sig på hållarna, samt på den stora, flata och porösa osmälta substansen. Denna osmälta substans hade den för kräftskalet typiska röda färgen, som varierade från mörkt tegelfärgad till svagt ljusröd. I samtliga fall utgjorde kräftskalet 100 % av den osmälta substansen och av skalen kunde fastslås att näringen huvudsakligen bestod av *Gammarus locusta* samt dessutom av *Idothaea tricuspidata* och *Palaeomon squilla*. Dessa Crustaceer anträffas samtliga synnerligen rikligt i *Fucus*-bankarna i de grunda vattnen. Råkan var detta år under hela förra hälften av augusti mycket vanlig bland blåstången. Dess längd var vanligtvis 4—4 1/2 cm, de största exemplaren 6—6 1/2 cm.

Av ovananförda iakttagelser framgår, att storskraken i yttersta havsbandet i Klåvskär invid Östersjön omedelbart efter ruggningen nära nog enbart livnär sig av Crustaceer som leva bland tången. Att så är fallet får till en del måhända sin förklaring därav att den nybildade fjäderskruden kanske är ömtålig för dykning, och då Crustacee-födan erhålles ur ytskikten, är egentlig dykning ej nödvändig. Denna „ytplockning“ av faunan i de pelagiala och grunda litorala skikten i yttersta havsbandet förefaller emellertid att vara så vanlig, att den ej enbart kan betingas av en tillfällig begränsning av dykförmågan, såsom fallet är med ungar och ungfåglar av dykän-

der samt ruggande gamla fåglar, utan tydligen beror på att tillgången på föda i dessa skikt under hög- och sensommaren är synnerligen riklig.

Zusammenfassung: Beobachtungen über die Nahrung des Gän- sesägers, *Mergus m. merganser* L., unmittelbar nach der Mauser. Der Verfasser hat in der äussersten, waldlosen Meereszone von Klåvskär (Kirchspiel Föglö, Åland), wo der Gänsesäger nur ausnahmsweise nistet, sich aber sehr gemein zur Zeit der Mauser aufhält, vom 1. bis zum 16. August 1939 Beobachtungen über die Nahrung der Art gemacht. Die Gänsesäger waren Anfang August schon alle flugfähig.

Etwa 500 Exkremente des Gänsesägers sind auf niedrigen, glattpolierten Felsuferm makroskopisch untersucht worden. Alle früher ausgeleerten Exkremente wurden von einem heftigen Regen am 31. Juli von den Felsen weggespült; nach dem genannten Tag waren die früheren Brutvögel aus dem Gebiet fast vollständig verschwunden.

Es zeigte sich, dass die reichlichen, unverdaulichen Bestandteile der Exkremente von *Mergus merganser* fast ausschliesslich von Crustacéen stammten, unter denen *Gammarus locusta* am gemeinsten war. Auch *Idothaea tricuspida* und *Palaemon squilla* waren gemein.

Abgesehen von grösseren *Mytilus edulis* werden alle obenerwähnten Mollusken und Crustacéen in den Fucus-Büscheln angetroffen, und wegen des niedrigen Wasserstandes im Spätsommer können diese Tiere von den Vögeln ohne eigentliches Tauchen erreicht werden, was besonders für Junge und Jungvögel der Tauchenten und für mausernde Altvögel von Bedeutung ist.

Om förhållandet mellan *Parus a. ater* (L.) och *Parus atricapillus borealis* (Selys) i deras häckningsrevir.

HENRIK BRUUN.

Föreliggande iakttagelser rörande *Parus a. aters* och *Parus a. atricapillus borealis* häckningsrevir äro gjorda sommaren 1938 mellan den 5. och 16. juni å Svartö i Barösunds skärgård (Nylands län). Undersökningsområdet, som befann sig på norra sidan av ön, avgränsades i väster och öster av åkerfält. Öns natur var liksom de flesta öars i den nyländska skärgården synnerligen växlande. Vidsträckta, homogena skogsbestånd finner man ej. Skogstacket är synnerligen ojämnt och avbrytes ständigt av större och mindre gläntor. Tall, gran och björk växa jämsides. Sällan förekomma de i rena bestånd.